

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री ओम प्रकाश मिश्र
माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा
फैसला

०७०-CR-०६९९

जिल्ला धनुषा मानसिंहपट्टी गा.वि.स. वडा नं. ६ स्थायी घर भई हाल ऐ. जनकपुर पुनरावेदक
नगरपालिका वडा नं. ९ बस्ने रामभरत मण्डल -----१ प्रतिवादी

विरुद्ध

बाच्ये बुढा समेतको उजुरीले नेपाल सरकार -----१ प्रत्यर्थी
वादी

०७०-CR-०७३८

जिल्ला सप्तरी कोचावरवारी गा.वि.स. वडा नं. २ स्थायी घर भै हाल जिल्ला मोरङ पुनरावेदक
विराटनगर उप म.न.पा. वडा नं. १७ बस्ने हरिप्रसाद मण्डल -----१ प्रतिवादी

विरुद्ध

बाच्ये बुढा समेतको उजुरीले नेपाल सरकार -----१ प्रत्यर्थी
वादी

०७१-CR-०१४०

जिल्ला सिराहा मखनाहा गा.वि.स. वडा नं. ७ स्थायी घर भै हाल जिल्ला सिराहा, पुनरावेदक
सिराहा न.पा. वडा नं. ३ मखनाहा बस्ने रामभक्त शर्मा -----१ प्रतिवादी

विरुद्ध

बाच्ये बुढा समेतको उजुरीले नेपाल सरकार -----१ प्रत्यर्थी
वादी

०७१-CR-०२९९

जिल्ला जुम्ला शनीगाउँ गा.वि.स. वडा नं. ६ बस्ने मल्ल बुढा -----१ पुनरावेदक
विरुद्ध प्रतिवादी

बाच्ये बुढा समेतको उजुरीले नेपाल सरकार -----१ प्रत्यर्थी
वादी

मुद्दा: भ्रष्टाचार (अनियमितता)।

शुरु तहमा फैसला गर्ने: अध्यक्ष माननीय न्यायाधीश श्री केदारप्रसाद चालिसे
सदस्य माननीय न्यायाधीश श्री मोहनरमण भट्टराई
सदस्य माननीय न्यायाधीश श्री भूपेन्द्रप्रसाद राई
विशेष अदालत, काठमाडौं

फैसला मिति: २०७०।३।२३

विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा १७ बमोजिम यस अदालतमा पुनरावेदन परी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार रहेको छ:-

तथ्य खण्ड

उजुरीको संक्षिप्त व्यहोरा:

जुम्ला जिल्ला शनीगाउँ स्थित कालापल्लता सिंचाई कूलो २०६६ सालमा जिल्ला रेडक्रस सोसाइटी जुम्ला च्याप्टरबाट विश्व खाद्य कार्यक्रम र सेभ द चिल्ड्रेनको आर्थिक सहयोगमा मर्मत गरिएको थियो। तर मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाबाट क्रमागत योजनामा समावेश गरी नक्कली उपभोक्ता समिति गठन र विल भरपाई कीर्ते दस्तखतबाट ०६५/६६ को बजेटबाट रु. २ लाख तथा ०६६/६७ को बजेटमा ३ लाख गरी रु. ५ लाख रकम निकास (विनियोजन) गरी कामै नगरी खाएको भन्ने समेत व्यहोराको बाच्ये बुढा समेतले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा दिएको उजुरी।

जिल्ला प्रशासन कार्यालय जुम्लाबाट भएको काम कारवाहीहरूको संक्षिप्त विवरण:

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको आदेशानुसार जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जुम्लाले सो सिंचाई कूलो मर्मत योजनाका साइट इन्जिनियर रामभरत मण्डल, उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढा तथा पदाधिकारीहरूको बयान गराउँदा अध्यक्ष मल्ल बुढा, साइट इन्जिनियर रामभरत मण्डलले आयोजनामा काम सम्पन्न भएको भन्ने र उपभोक्ता समितिका दान बहादुर बुढा, कालो बुढा, कुसा बुढा, छैटाकली बुढा, नन्दराम नेपाली समेतले उपभोक्ता समितिमा रहेको कुरा बयानको क्रममा मात्र थाहा पाएको, उपभोक्ता समितिको गठनका बेला भएको सहिछाप अरु कसैले गरेको होला, आफूहरूले गरेको छैन भनी बयान गरेको र तत्

पश्चात रेडक्रस सोसाइटी तथा मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५ बाट भएको काम कारवाही सम्बन्धी कागजातको फोटोकपी समावेश गरी प्रमुख जिल्ला अधिकारी जुम्लाद्वारा फायल अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा पठाएको देखिएको।

प्रतिवादीहरूले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग समक्ष गरेको बयानको सारसंक्षेपः

आ.व. ०६५/६६ मा रु. २ लाख र आ.व. ०६६/६७ मा रु. ३ लाख रकम मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाबाट विनियोजन भै मेरै अध्यक्षतामा उपभोक्ता समिति गठन गरी दुवै वर्षहरूमा उक्त सिंचाई कूलो मर्मत गरेको हो। आ.व. ०६५/६६ मा ३ ठाउँमा कच्ची पर्खाल लगाएको, वर्षाको पानीले माटो बालुवा भरिएको र ठाउँको माटो बालुवा फाली कुलोको सबै क्षेत्रमा पानी संचालन गरेको हो। सो मर्मत कार्यमा सन्त बुढा समेतका २९/३० जना व्यक्तिले १४/१५ दिन काम गरी सम्पन्न गरेको र रु. २ लाख रकम बुझेको हो। यस्तै आ.व. ०६६/६७ मा विनियोजित ३ लाखबाट ४ ठाउँमा कच्ची पर्खाल, १० ठाउँमा वर्षाले पुरेको माटो बालुवा फालेको हो। सो कार्यमा दैनिक २८ जनाका दरले २१ दिनसम्म लगाएर काम सम्पन्न गरेको हो। सिंचाई डिभिजनका इन्जिनियरहरूले स्थलगत जाँचबुझ गरी काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदनका आधारमा निकास (रकम भुक्तानी) गरेको हो। काम गरेको हो, नक्कली उपभोक्ता समिति र नक्कली कागज तयार गरेको होइन। राजनीतिक कारणले गाउँका व्यक्तिहरूले झुठा आरोप लगाएका हुन्। रेडक्रसले पनि सो कूलो निर्माण गरेको भन्ने सुनेको हो तर कहाँदेखि कहाँसम्म र कति रकम खर्च भएको हो थाहा छैन भनी कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढाले अनुसन्धानको क्रममा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा गरेको बयान।

नेपाल सरकारको खाद्य संकट कार्यक्रम अन्तर्गतको बजेटबाट क्रमागत योजनामा समावेश गरी कालापाल्ता सिंचाई कूलोको मर्मत मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाबाट गराएको हो। उपभोक्ता समिति गठन गरी दर्ता गर्न आएकोले दर्ता गरी सम्झौता गराई आ.व. ०६५/६६ मा करिव रु. २ लाख र आ.व. ०६६/६७ मा करिव रु. ३ लाख रकम खर्च गरी कूलो मर्मत गराएको हो। वास्तविक भुक्तानी रकम फायलबाटै थाहा हुनेछ। स्थलगत निरीक्षणका लागि साइट इन्जिनियरको रूपमा आ.व. ०६५/६६ मा रामभक्त शर्मा र आ.व. ०६६/६७ मा रामभरत मण्डललाई तोकिएकोमा आ-आफ्नो प्रतिवेदनमा काम सम्पन्न

भएको व्यहोरा उल्लेख गरेको हुँदा सोही आधारमा भुक्तानी गरेको हो। साइट इन्जिनियरले दिएको प्रतिवेदनलाई अन्यथा मान्नुपर्ने अवस्था नदेखिएकोले भुक्तानी आदेश दिएको हो। काम सम्पन्न भएको हुनुपर्छ, उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूको आपसी वेमेलको कारणबाट भ्रष्टाचार भएको भन्ने उजुरी गरेको हुनुपर्छ भनी सिंचाई डिभिजन इन्जिनियर हरिप्रसाद मण्डलले अनुसन्धानका क्रममा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा गरेको बयान।

आ.व. ०६५/६६ मा मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्ला अन्तर्गत कार्यरत रहँदा कालापाल्ता कूलो मर्मतको साइट इन्जिनियर भई काम गरेको हो। लागत अनुमान तयार गर्ने, स्वीकृत गराउने तथा काम सम्पन्न भएको उपभोक्ता समितिको भनाईका आधारमा प्रतिवेदन दिई करिव रु. २ लाख भुक्तानी भएको हो। वास्तविक भुक्तानी रकम फायलबाटै थाहा हुनेछ। उक्त कूलो मर्मत भएको हो। रेडक्रसले पनि सो कूलो बनाएको भन्ने थाहा भएन। यदि बनाएको भए दुर्गम र भौगोलिकताको कारण पटक पटक र सालबसाली मर्मत गर्नुपर्ने भएकोले कुनै स्थानमा एउटा संस्था र अर्को स्थानमा अर्को संस्थाले मर्मत गर्न सम्भव छ। उपभोक्ता समितिका व्यक्तिहरू बीचको वेमेलका कारणले नै भ्रष्टाचारको उजुरी गरेको होला। काम सम्पन्न भएकोले रेडक्रसले गरेका काम देखाई सिंचाई डिभिजनबाट भुक्तानी गरेको होइन भनी ई. रामभक्त शर्माले अनुसन्धानका क्रममा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा गरेको बयान।

आ.व. ०६५/६६ देखिकै क्रमागत योजना अन्तर्गत ०६६/६७ मा करिव रु. ३ लाखबाट कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत गरेको हो। मल्ल बुढा अध्यक्ष रहेको उपभोक्ता समितिसंग डिभिजन कार्यालयबाट सम्झौता भएको र सोही उपभोक्ता समितिले काम सम्पन्न भएको भनेको आधारमा मैले कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन दिएको हो। १/२ पटक स्थलगत निरीक्षणमा जाँदा समेत कूलो मर्मत भई पानी संचालन भएको देखेको हुँदा प्रतिवेदनमा सम्पन्न भएको उल्लेख गरेको हो। उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी तथा कामदारको हाजिरी आवश्यक पर्ने नियम नभएको र सो हेर्नुपर्ने आवश्यकता नभई काम सम्पन्न भई पानी संचालन भएको आधारमा नै प्रतिवेदन दिनुपर्ने भएकोले नक्कली कीर्तेको सवाल रहँदैन। मैले करिव रु. ३ लाख रकम भुक्तानी गर्न सिफारिश गरेको हो। वास्तविक भुक्तानी रकम फायलबाटै थाहा

हुनेछ। काम सम्पन्न भएकोले भ्रष्टाचार भएको छैन भनी ई. रामभरत मण्डलले अनुसन्धानका क्रममा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा गरेको बयान।

स्थलगत अवलोकन सहितको वस्तुस्थिति र प्राविधिकको प्रतिवेदन:

समुन्द्री सतहबाट कूलोको मुहान ३२५० मिटरमा र कूलोको अन्तिम बिन्दु ३१०७ मिटर उचाईमा अवस्थित रहेको, ३८१५ मि. लामो (GPS प्रविधिबाट) उक्त कालापाल्ता सिंचाई कूलोमा हाल स्थानीय वासिन्दाले सामान्य मर्मत समेत गरी अन्तिम बिन्दुसम्म पानी संचालनमा रहेको छ। कूलोको नाप (गहिराई र चौडाई) सबै एकनास नरहेको तथा कूलोमा आधुनिक निर्माण सामग्री प्रयोग नभएको र प्राविधिक रूपले जटिल ठाउँहरूमा काठको ढुङ बनाई पानी संचालन गरिएको। कूलोको अधिकांश भागमा खैरो माटो, केही चट्टान र केही ढुंगा मिसिएको माटो र नरम चट्टान रहेको। उक्त कालापाल्ता सिंचाई कूलोको मर्मत केही वर्ष पहिला (मिति नखुलेको) नेपाल रेडक्रस सोसाइटी जुम्लाको सहयोगमा नेपालधारा देखि माष्टमाण्डु सम्म करिव २६०० मि. र कर्णाली रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत शनीगाउँ गा.वि.स.बाट कूलोको मुहान देखि नेपालधारा सम्म (करिव १२१५ मि.) मर्मत भएको भन्ने वस्तुस्थिति खुलाई तथ्य समेत लेखाईदिने व्यक्तिहरू र गा.वि.स. सचिवको समेत भनाई रहेको।

कालापाल्ता सिंचाई कूलोको मर्मत नेपाल रेडक्रस सोसाइटी जुम्लाको सहयोगमा नेपालधारा देखि माष्टमाण्डु सम्म र कर्णाली रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत कूलोको मुहान देखि नेपालधारा सम्म मर्मत भएको र त्यस वापत खाद्यान्न र ढुवानी भाडा प्राप्त गरेको, मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाबाट कूलो मर्मत गरेको कसैलाई थाहा नभएको भन्ने वस्तुस्थिति खुलाई लालु नेपाली समेतका ४४ जनाले मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लासंग सम्झौता बमोजिम दुवै वर्षका आषाढमा काम सम्पन्न गरी रकम भुक्तानी गरेको तथ्य समेत खुलाई १२ जना व्यक्तिहरूले सही गरेको मल्ल बुढाले लेखाएको कागज व्यहोरा।

कालापाल्ता सिंचाई कूलोको स्थलगत र सो सिंचाई कूलोको सम्बन्धित स्थानहरूमा नै खिचिएका थान २० फोटोहरू।

अनुसन्धानबाट देखिएको वस्तुस्थिति:

आ.व. ०६५/६६ मा जिल्ला रेडक्रस जुम्ला च्याप्टरबाट विश्व खाद्य कार्यक्रम र सेभ द चिल्ड्रेनको आर्थिक सहयोगमा उक्त कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत कामका लागि खाद्यान्न कार्यक्रम अन्तर्गत १०,९२० के.जी. चामल र १३६५ के.जी. दाल सहितको खाद्यान्न तथा रु. १,४७,४२०।- (खाद्यान्न ढुवानी वापतको रकम) खर्च भई नेपालधारा देखि माष्टमाण्डु सम्म करिव २६०० मि. मर्मत भएको संकलित कागजातहरुबाट देखिएको। साथै स्थलगत अवलोकन र वस्तुस्थिति सहितको प्रतिवेदन समेतका आधारमा सो सिंचाई कूलोको मुहान देखि माष्टमाण्डु सम्म करिव १२०० मि. कर्णाली रोजगार कार्यक्रमबाट मर्मत भएको भन्ने स्थानीय वासिन्दा र गा.वि.स. सचिवको भनाई रहेको।

कालापाल्ता सिंचाई कूलो निर्माण उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढा बाहेकका अन्य पदाधिकारीले आफूहरु उपभोक्ता समितिमा नरहेको र कुनै सहिछाप समेत नगरेको भनी बयानमा उल्लेख गरेको साथै किर्ते गर्ने उपर कारवाहीका लागि जुम्ला जिल्ला अदालतमा किर्ते मुद्दा दायर भई विचाराधिन रहेको।

आ.व. ०६५/६६ मा कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत अन्तर्गत रु. २,१८,४९०।- को ल.ई. स्वीकृत भएको मध्ये श्रमदानबाट रु. १९,४६७।- र मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजनबाट रु. १,८९,५४७।४० व्यहोर्ने उल्लेख भएको र सोही मुताविक मिति २०६६।४।४ को विलबाट रु. १,८९,०३१।५२ भुक्तानी भएको देखिएको।

आ.व. ०६५/६६ मा कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत आयोजनाको ल.ई. स्वीकृत मिति २०६६।३।५, सोही मितिमा उपभोक्ता समितिको दर्ता, कूलो मर्मत गर्ने सम्झौता तथा कार्यदिश र खाता संचालन भएको छ भने मिति २०६६।३।९ मा प्रथम रनिङ विल र मिति २०६६।४।४ मा अन्तिम विल भुक्तानी भएको देखिन्छ। १४/१५ दिन लगाएर काम सम्पन्न गरेको भन्ने उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढाको भनाई रहेको समेत देखिएको।

आ.व. ०६६/६७ का कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मतका लागि रु. ३,२८,४१८।- को लगत इस्टिमेट स्वीकृत भई रु. २८,८३६।२२ श्रमदानबाट र रु. २,८५,३१६।१६ मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजनबाट व्यहोर्ने सम्झौता भई मिति २०६७।५।२० मा प्रथम रनिङ विलबाट रु. १,८५,४७५।८१ र मिति २०६७।६।२१ मा दोश्रो तथा अन्तिम विलबाट रु. ९९,८४०।३५ समेत जम्मा रु. २,८५,३१६।१६ भुक्तानी भएको देखिएको।

आ.व. ०६६/६७ को मिति २०६६।३।१७ मा कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत आयोजना लगत इस्टिमेट स्वीकृत भई सोही मितिमा कूलो मर्मत गर्ने सम्झौता तथा कायदिश र खाता संचालन भएको समेत देखिएको।

आ.व. ०६६/६७ को कामको र स्टिमेटको प्रकृति हेर्दा ५६२.०० घ.मि. Hill Cutting तथा Box Cutting समेत सरकारी खर्चमा र ५६.८० घ.मि. काम उपभोक्ता समूहबाट गर्ने गरी लगत इस्टिमेट स्वीकृत भएकोमा Final Bill मा सोही परिमाणको काम सम्पन्न भएको पाइएको छ। यसैगरी आ.व. ०६५/६६ मा ३८५.८० घ.मि. सरकारी खर्चमा र ९० घ.मि. उपभोक्ता समितिबाट गर्ने गरी लगत इस्टिमेट स्वीकृत भएकोमा अन्तिम काम सम्पन्न प्रतिवेदनमा E/W मा २५ ले कमी तथा EUN मा १९.२ घ.मि. काम बढी भएको देखिएको। जुन लागत अनुमानको सम्पूर्ण कामको अनुपातमा अन्यथा मान्न सकिने नदेखिएको।

दुवै आर्थिक वर्षहरूमा Hill Cutting र Box Cutting को काम गर्न स्टिमेट तयार भएको र Final Bill पनि सोही बमोजिम तयार गरेको पाइएको तर उपभोक्ता समितिका अध्यक्षको बयानमा दुवै आर्थिक वर्षहरूमा Wall (पर्खाल) लगाएको तथा माटो/बालुवा सफा गरेको उल्लेख हुँदा Soil को काम त भएको पाइएको तर Box Cutting र Hill Cutting को काम भएको नदेखिएको।

कालापाल्ता सिंचाई कूलोमा मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाबाट कुनै खर्च गरी मर्मत सम्बन्धी कार्य नै नभएको भन्ने स्थानीय वासिन्दाको भनाई रहेको तथा आ.व. ०६५/६६ र आ.व. ०६६/६७ मा उक्त डिभिजन कार्यालयबाट कूलो मर्मत गर्न गठित जल उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढाले मर्मत गराएको स्थानहरू देखाउन नसकेको भन्ने स्थलगत अवलोकनकर्ताहरूको प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको र त्यसरी मर्मत गरिएको स्थान देखाउन मर्मत भएको धेरै समय व्यतित भएको भन्ने कारण खुलाए पनि मर्मत गरिएको स्थान देखाउने कार्य र मर्मत पछिको अवस्था यथास्थिति हुनु वा नहुनु फरक विषय रहेकोले मर्मत नै भएको होइन भन्न सकिने अवस्था सृजना गरेको समेत देखिएको।

अभियोग मागदावी:

जुम्ला जिल्ला शनीगाउँ स्थित कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मतको लागि भनी आर्थिक वर्ष ०६५/६६ मा रु. २,१८,४९०।- को लागत अनुमान स्वीकृत गरी कामै नगरी रु.

१,८९,०३१।५२ भुक्तानी दिएको कालापाल्ता सिंचाई आयोजनाको कागजात सहितको भुक्तानी विलहरूबाट देखिएको छ भने आ.व. ०६६/६७ मा समेत रु. ३,२८,४१८।- को लागत अनुमान स्वीकृत भई रु. २,८५,३१६।१६ भुक्तानी दिएको सो आयोजनाको सक्कल कागजात एवं भुक्तानी विल एवं गोश्वारा भौचरबाट देखिन आएको छ। जबकी उक्त कालापाल्ता सिंचाई कुलो रेडक्रस सोसाइटी जुम्ला शाखाको सहयोग र कर्णाली रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत शनीगाउँ गा.वि.स. बाट आ.व. ०६५/६६ मा उक्त सिंचाई कूलो मर्मत भएको भन्ने स्थानीय वासिन्दाका भनाई रहेको स्थलगत मुचुल्काको व्यहोरा रहेको छ।

मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाबाट च.नं. ४७७ मिति २०६६।३।५ मा दिइएको कार्यदिशमा मिति २०६६।४।३२ मा कार्य सम्पन्न गरिसक्नुपर्ने शर्त उल्लेख भएको, उक्त कार्यदिश पाउने जल उपभोक्ता समिति प्रतिवादी मल्ल बुढाको अध्यक्षतामा मिति २०६६।३।२ मा गठन गरी मिति २०६६।३।४ मा दर्ताका लागि निवेदन दिए बमोजिम मिति २०६६।३।५ मा दर्ता भएको र सोही दिन सम्झौता भई कार्यदिश प्राप्त भएको समेत देखिन्छ। उपरोक्तानुसार अत्यन्त छोटो समयमा यस सम्बन्धी कारवाही भएको देखिनु र मल्ल बुढाको अध्यक्षतामा कालापाल्ता सिंचाई जल उपभोक्ता समिति नै नबनेकोले सो कार्य कीर्ते गरिएको तथा सो उपभोक्ता समितिबाट कालापाल्ता सिंचाई कूलोको मर्मत नै नभएको भन्ने जिल्ला प्रशासन कार्यालय जुम्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी महादेव पन्थ समक्ष बयान गर्ने सोही उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी भनिएका दानबहादुर बुढा, कालो बुढा, कुसा बुढा, छैटाकली बुढा, नन्दराम नेपालीको भनाई रहेको तथा सोही विषयमा जुम्ला जिल्ला अदालतमा किर्ते मुद्दा दायर भई विचाराधिन रहेको समेतका तथ्यले प्रकृया सम्मत रूपमा समेत कार्य भई रकम भुक्तानी गरिएको हो भन्ने विश्वासलायक देखिएन।

प्रस्तुत कालापाल्ता सिंचाई कूलोमा मर्मत गर्न स्वीकृत कार्यक्रम बमोजिमको काम नगरी विनियोजन भएको रकम खर्च गरी नक्कली कागजात मिलाई भ्रष्टाचार गरेको भन्ने आरोप सम्बन्धमा भएको अनुसन्धानबाट उक्त सिंचाई कूलो मर्मत गरेको भन्ने देखाई स्वीकृत एवं विनियोजित रकम खर्च गरेको भन्ने कुरा संलग्न विल भरपाई बमोजिम रकम भुक्तानी भएका चेक, भौचर र रकम बुझलिएको समेत कागजातबाट देखिन्छ। अर्थात उपभोक्ता समितिले काम सम्पन्न भएको जानकारी गराएको भन्ने आधारमा उक्त सिंचाई कूलो मर्मतका लागि आ.व.

०६५/६६ र ०६६/६७ मा फिल्ड (साइट) मा खटिएका इन्जिनियरहरु क्रमशः रामभक्त शर्मा र रामभरत मण्डलले काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन सहित अन्तिम रकम भुक्तानीका लागि सिफारिश गरेको आधारमा मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाका तत्कालिन नि.सि.डि.ई. हरिप्रसाद मण्डलले रकम भुक्तानी दिएको र सो रकमको भुक्तानी कालापाल्ता सिंचाई कूलो जल उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढाले बुझिलिएको भन्ने मिसिल संलग्न गोश्वारा भौचर समेतका कागजातबाट आ.व. ०६५/६६ मा प्रथम विलबाट रु. ५७,३८५।००, अन्तिम विल वापत रु. १,३१,६४६।५२ गरी जम्मा रु. १,८९,०३१।५२ र आ.व. ०६६/६७ मा प्रथम विलबाट रु. १,८५,४७५।८१ र दोश्रो तथा अन्तिम विल वापत रु. ९९,८४०।३५ गरी जम्मा रु. २,८५,३१६।१६ समेत खुद रु. ४,७४,३४७।६८ भुक्तानी भएको छ भने उक्त सबै रकमको भुक्तानी कालापाल्ता जल उपभोक्ता समितिका नाममा निकास (चेक काटिएको) र भुक्तानी भएको समेत स्पष्ट देखिन आएको छ।

उक्त भ्रष्टाचारको कार्यमा संलग्न व्यक्ति तथा राष्ट्र सेवकहरुको कार्यबाट निजहरुले गरेको कसूरको सम्बन्धमा हेर्दा कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मतलाई बजेट समतेको कारण क्रमागत आयोजनामा राखी आर्थिक वर्ष ०६५/६६ मा सो कूलोको लागत स्टिमेट र अनुमान तयार गरी साइट इन्जिनियरको रुपमा समेत खटिई काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन सहित रकम भुक्तानीको सिफारिश गर्ने काममा इन्जिनियर रामभक्त शर्माको संलग्नता रहेको तथा आ.व. ०६६/६७ को मर्मत कार्यका लागि लागत स्टिमेट र अनुमान तयार गर्ने साइट (फिल्ड) इन्जिनियरको रुपमा खटिने र प्रथम रनिङ विल तथा काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन सहित अन्तिम भुक्तानीका लागि सिफारिश गर्ने काममा मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाका इन्जिनियर रामभरत मण्डल संलग्न रहेको देखिन आयो। यसैगरी सो क्रमागत आयोजना अन्तर्गत आ.व. ०६५/६६ र ०६६/६७ दुवै वर्षमा कालापाल्ता जल उपभोक्ता समिति गठन सम्बन्धी कारवाहीको प्रकृयागत निर्णय, सो उपभोक्ता समितिसंग ठेक्का सम्झौता र काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदनका आधारमा रकम भुक्तानी दिने कार्यमा मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाका तत्कालिन सि.डि.ई. हरिप्रसाद मण्डल संलग्न रही आ.व. ०६५/६६ मा रु. १,८९,०३१।५२ र आ.व. ०६६/६७ मा रु. २,८५,३१६।- भुक्तानी दिएको तथा सो भुक्तानी रकम जल उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढाले बुझिलिएको निजहरुले आयोग समक्ष गरेको बयान र आयोगमा प्राप्त सक्कल/नक्कल कागज विवरण समेतबाट देहायको

तालिकामा प्रस्तुत गरिए अनुसारका व्यक्तिले सोही तालिकामा लेखिए बमोजिमको कार्य गरी भुक्तानी गराएको स्पष्ट देखिन आयो।

क्र.सं.	संलग्न व्यक्तिको नाम	गरेको कार्य	भुक्तानी रकम
१	ई. हरिप्रसाद मण्डल	लागत अनुमान स्वीकृत गर्ने, उ.स. दर्ता र झुठा विल भरपाई स्वीकृत गरी भुक्तानी गरेको।	रु. ४,७४,३४७।६८
२	ई. रामभक्त शर्मा	लागत अनुमान तयार, साइट इन्जिनियर भई काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन र झुठा विलबाट भुक्तानी दिन सिफारिश गरेको।	रु. १,८९,०३१।५२
३	ई. रामभरत मण्डल	लागत अनुमान तयार, साइट इन्जिनियर भई काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन र झुठा विलबाट भुक्तानी दिन सिफारिश गरेको।	रु. २,८५,३१६।१६
४	उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढा	नक्कली उ.स. गठन र झुठा र कित्ते कागजातको आधारमा कामै नगरी रकम भुक्तानी लिएको।	रु. ४,७४,३४७।६८

उल्लिखित आधारमा कार्यक्रम स्वीकृत गरी गराई सो वापत निकास भएकको रकम कामै नगरी काम भएको भन्ने झुठा विल भरपाई र विवरण एवं कागजात बनाई (तयार पारी) सो का आधारमा भुक्तानी गरी नेपाल सरकारलाई हानी नोक्सानी र आफूलाई फाइदा समेत पुग्ने गरी राष्ट्र सेवक कर्मचारीलाई तोकिएको जिम्मेवारी पुरा नगरी आरोपित व्यक्तिहरु इन्जिनियर हरिप्रसाद मण्डल, इन्जिनियर रामभरत मण्डल र इन्जिनियर रामभक्त शर्माले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१)(ड) बमोजिमको भ्रष्टाचारको कसूर गरेकोले आरोपित मध्ये इन्जिनियर हरिप्रसाद मण्डल उक्त आयोजनाको दुवै आर्थिक वर्षहरु ०६५/६६ र ०६६/६७ मा लागत अनुमान स्वीकृत गर्ने, उपभोक्ता समिति दर्ता गर्ने आदेश दिने, सम्झौता गर्ने काम गरी दुवै वर्षमा उक्त कामै नभएको आयोजनाको झुठा विल भरपाई स्वीकृत गरी जम्मा रु. ४,७४,३४७।६८ रकम भुक्तानी गरेको रकमलाई विगो कायम गरी निज इन्जिनियर हरिप्रसाद मण्डललाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१) बमोजिम विगो बमोजिम जरिवाना

तथा कैद सजाय हुन, इन्जिनियर रामभरत मण्डललाई आ.व. ०६६/६७ को लागत अनुमान तयार गर्ने, साइट इन्जिनियरको रूपमा खटिई कामै नगरी काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन बनाई अन्तिम बिल भुक्तानीका लागि सिफारिश समेत गरी सो प्रकृयाबाट रु. २,८५,३१६।१६ भुक्तानी गराएको हुँदा निज इन्जिनियर रामभरत मण्डललाई सो रु. २,८५,३१६।१६ विगो कायम गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१) बमोजिम विगो बमोजिम जरिवाना तथा कैद सजाय हुन र अर्का इन्जिनियर रामभक्त शर्मा आ.व. ०६५/६६ मा सो आयोजनाको लागत अनुमान तयार गर्ने, साइट इन्जिनियर भई काम गर्न तोकिएपनि कामै नभएको स्थानमा काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदनको आधारमा रु. १,८९,०३१।५२ भुक्तानी दिन सिफारिश गरेको देखिँदा निजलाई सोही रु. १,८९,०३१।५२ विगो कायम गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१) बमोजिम विगो बमोजिम जरिवाना तथा कैद सजाय हुन मागदावी गरिएको छ। उक्त कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत आयोजनाको लागि कालापाल्ता जल उपभोक्ता समिति गठन गरेको झुठा र किर्ते नक्कली कागजात तयार गरी सो को आधारमा सम्झौता गरी कामै नगरी काम सम्पन्न भएको भन्ने आधारमा उक्त दुवै आर्थिक वर्षमा गरी जम्मा रु. ४,७४,३४७।६८ भुक्तानी लिएको देखिँदा सोही रकमलाई विगो कायम गरी निज अध्यक्ष मल्ल बुढाले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(४) बमोजिमको कसूर गरेकोले निज मल्ल बुढालाई सोही भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(४) अनुसार विगो बमोजिम जरिवाना तथा कैद सजाय हुन समेत मागदावी गरिएको छ भन्ने समेत व्यहोराको विशेष अदालतमा दायर भएको आरोपपत्र।

विशेष अदालतमा प्रतिवादीहरुले गरेको बयान एवं अदालतको आदेशको संक्षिप्त व्यहोरा:

जुम्ला सिंचाई आयोजना अन्तर्गत कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत आयोजनाको मर्मत सम्बन्धी कार्यको लागि आ.व. ०६५/६६ को लागि रु. २,००,०००।- र आ.व. ०६६/६७ को लागि रु. ३,००,०००।- निकास भएको थियो। मैले रु. २,००,०००।- सम्मको कार्य उपभोक्ता समितिबाट गराएको हो र रु. ३ लाखको कार्य उक्त सिंचाई आयोजनाको डिभिजन नं. ५ का रामभरत मण्डल, कार्यालय प्रमुख हरिप्रसाद मण्डल, लेखापाल धर्म बहादुर वलीबाट भएको हो। उक्त कार्यको लागि गठित उपभोक्ता समिति रितपूर्वक नै गठन भै उक्त कार्य सम्पन्न भएको हो। उक्त मर्मत कार्य कानूनको रित पुर्‍याई आर्थिन ऐन नियमको परिधिमा रही

सम्पन्न भएको हो। उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूको आपसी विवाद र राजनीतिकरणबाट मात्र यो झुठा मुद्दा दायर भएको हो। उक्त योजनाको मर्मत सम्बन्धी कार्यको निरीक्षण गरी भएको यथार्थ विवरण खुलाई सत्य साँचो व्यहोराको प्रतिवेदन दिएको हो र काम सम्पन्न भएपछि मात्र उक्त रकम फरफारक भए गरेको हो। तसर्थ उक्त कार्यमा कुनै अनियमितता नभएको र उक्त कार्य मैले इमान्दारी, बफादारीका साथ सम्पन्न गराएको हुँ। म कुनै आर्थिक प्रलोभनमा परी हुँदै नभएको काम भयो भनी प्रतिवेदन गरेको होइन। मैले आफ्नो पदीय दायित्व वहन गरी उक्त कार्य सम्पन्न गराएको हुँ। म माथि लगाइएको उक्त अभियोग झुठा हो, म निर्दोष छु, सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रामभक्त शर्माले विशेष अदालतमा गरेको बयान।

आ.व. ०६६/६७ मा उक्त कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत कार्यको निरीक्षण गरी काम सम्पन्न भएको आधारमा मैले नै निरीक्षण गरी प्रतिवेदन समेत पेश गरेको हुँ। त्यस आयोजनासँग सम्बन्धित गाउँका मानिसहरूको राजनीतिक मतमतान्तरका कारणले आपसी मनमुटाव भई एक वर्षपछि उजुरी दिएको हो। हिमाली क्षेत्रमा प्रत्येक वर्ष कूलो मर्मत गरेन भने कूलोमा पानी संचालन हुँदैन। मैले आ.व. ०६६/६७ मा कूलो मर्मत गराउनको लागि स्थलगत निरीक्षण गरी लागत अनुमान तयार गरी सोही अनुसार काम सम्पन्न गराएको र उपभोक्ता समितिको अध्यक्षलाई भुक्तानीको लागि सिफारिश गरेको हुँ। उक्त आ.व. ०६६/६७ मा पनि काम सम्पन्न भएकै आधारमा भुक्तानीका लागि सिफारिश गरेको हुँ। मैले कुनै पनि आरोपित कसूर अनुसारको भ्रष्टाचारजन्य कार्य गरेको छैन। साथै म भन्दा सिनियर इन्जिनियर रेवतीप्रसाद प्याकुरेल समेतले काम सम्पन्न भएको सिफारिश गर्नुभएको छ। मैले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा गरेको बयान म आफैले लेखी गरेको हो। आरोप मागदावी बमोजिमको कसूर अपराध मैले नगरेको हुनाले सजाय हुनुपर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रामभरत मण्डलले विशेष अदालतमा गरेको बयान।

पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी हाललाई विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा ७ को (घ) र (च) बमोजिम प्रतिवादी रामभक्त शर्माले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा राखेको रु. ४,००,०००।- बराबरको जेथा धरौटलाई नै प्रस्तुत मुद्दामा पुर्पक्षको लागि धरौट कायम गरिदिएको छ। निजबाट सोही जेथा जमानत दिन मन्जुर रहेको कागज

गराई मिसिल सामेल राखी निजलाई तारेखमा राख्नु र प्रतिवादी रामभरत मण्डलको हकमा निजले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा राखेको रु. ६,००,०००।- बराबरको एभरेष्ट बैंकको बैंक ग्यारेन्टी ६ अगस्ट, २०१२ सम्मको लागी मात्र देखिँदा निजबाट ऐ. ऐनको दफा ७(घ) बमोजिम रु. ६,००,०००।- नगद धरौट वा सो खाम्ने बराबरको जेथा जमानत वा बैंक ग्यारेन्टी दिए लिई निजलाई पुर्पक्षको लागी तारेखमा राख्नु। सो नगद धरौट वा जेथा जमानत वा बैंक ग्यारेन्टी नदिए वा दिन नसके कानून बमोजिमको थुनुवा पुर्जी दिई थुनामा राखी मुद्दा पुर्पक्ष गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको विशेष अदालतबाट भएको आदेश।

कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत कार्यको लागी सम्बन्धित मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगबाट कार्यक्रम स्वीकृत भै आएपछि परेका योजनाहरुका सम्बन्धमा उक्त कार्यको लागी पहिलादेखि गठन भैरहेको उपभोक्ता समिति भए सोलाई नविकरण गराउने र नयाँ उपभोक्ता समिति भए अन्य व्यक्ति समूहबाट भेला जम्मा भै उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष समेत चयन गरी उपभोक्ता समिति गठन गरी सो समितिले प्रमाणपत्र प्राप्त गरेपछि मात्र उक्त सिंचाई योजनाको नहर मर्मत गर्ने कार्य गर्ने गरेको थिएँ। निजहरुबाट भए गरेको कामको निरीक्षण, अनुगमन र प्रतिवेदन (मुल्यांकन प्रतिवेदन) दिने कार्य उक्त स्थानमा खटिएका प्राविधिक कर्मचारीबाट भएपछि मात्र उक्त फायल म समक्ष प्राप्त हुने र उक्त फायल आर्थिक शाखामा पुगी आर्थिक प्रशासन शाखाले पनि आर्थिक ऐन नियमको परिधिभित्रको देखिएमा भुक्तानीका लागी आफ्नो राय सहित चेक जाँच गरी लेखा शाखाबाट भुक्तानीको लागी सिफारिश भएपछि मात्र भुक्तानी गरिने प्रावधान रहेको हुँदा उक्त कार्यमा कुनै अनियमित कार्य भएको छैन, होइन। म उपर लगाइएको उक्त आरोप मेरो चरित्रहत्या हुने किसिमको आरोप हो। म एक इमान्दार कर्मचारी हुँदा उक्त झुठा आरोपबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डलले विशेष अदालतमा गरेको बयान।

पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी हाललाई विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा ७ को (घ) र (च) बमोजिम यी प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डलले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा राखेको रु. ५,००,०००।- नगद धरौटलाई नै प्रस्तुत मुद्दामा पुर्पक्षका लागी धरौट कायम गरी प्रतिवादीलाई तारेखमा राखी मुद्दा पुर्पक्ष गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको विशेष अदालतबाट भएको आदेश।

मैले उपभोक्ता समितिमा कुनै काल्पनिक व्यक्ति खडा गरी निजको नाम लेखी सहिछाप गराएको होइन, छैन। उक्त नहरको मर्मत सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्य उपभोक्ता समितिबाट भएको र उक्त कार्यको निरीक्षण र अनुगमन ०६५/६६ का इन्जिनियर रामभक्त शर्मा र कार्यालय प्रमुख हरिप्रसाद मण्डलबाट र तिवारी इन्जिनियरबाट समेत भएको हो। तिवारी इन्जिनियरको मृत्यु भैसकेको छ र आर्थिक वर्ष ०६६/६७ को इन्जिनियर रामभरत मण्डल र प्रमुखबाट र तिवारी सर समेतबाट भै आएको काम कारवाही बमोजिम नै भुक्तानी भएको हो। भ्रष्टाचार (अनियमितता) सम्बन्धी कुनै कार्य नगरेको र राजनीतिको कारणबाट मात्र झुठा उजुरी गरेको हुँदा झुठा अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी मल्ल बुढाले विशेष अदालतमा गरेको बयान।

पछि बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी हाललाई विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा ७ को (घ) र (च) बमोजिम यी प्रतिवादी मल्ल बुढाले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा राखेको रु. १०,००,०००।- बराबरको जेथा धरौटलाई नै प्रस्तुत मुद्दामा पुर्पक्षका लागि धरौट कायम गरी प्रतिवादीलाई तारेखमा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको विशेष अदालतबाट भएको आदेश।

विशेष अदालतमा वादी/प्रतिवादीका साक्षीहरूले गरेको बकपत्र:

कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत कार्य रितपुर्वक उपभोक्ता समिति गठन गरी सोही समिति मार्फत कार्य सम्पन्न गरी कानून बमोजिम भुक्तानी गरेको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रामभक्त शर्माका साक्षी मणिजंग हमालले विशेष अदालतमा गरेको बकपत्र।

सिंचाई कुलो मर्मत भई पानी चलेकै हो नक्कली विल भर्पाई बनाएर रकम भुक्तानी गराएको होइन भन्ने समेत व्यहोराका प्रतिवादी मल्ल बुढाका साक्षी बलबहादुर बुढाले विशेष अदालतमा गरेको बकपत्र।

मल्ल बुढाको अध्यक्षतामा उपभोक्ता समिति गठन भई सिंचाई कुलो मर्मत भएको हो। रामभरत मण्डलले भ्रष्टाचार गरेका होइनन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रामभरत मण्डलका साक्षी लोकेन्द्र बहादुर जि.सी.ले विशेष अदालतमा गरेको बकपत्र।

हरिप्रसाद मण्डल कार्यालय प्रमुख भएकोले निज फिल्डमा जानु पर्दैन। निज उक्त क्षेत्रमा राम्रो काम गर्ने कर्मचारिहरुमा चिनिनु भएको थियो। निजबाट त्यस्तो काम भएको होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डलका साक्षी विष्णु महतराले विशेष अदालतमा गरेको बकपत्र।

प्रतिवादीहरुले सिंचाइ कुलो मर्मत नै नगरी मर्मत भएको हो भनी नक्कली विल भर्पाई पेश गरी रकम निकास गरी भ्रष्टाचार गरेको हो भन्ने समेत व्यहोराको वादीका साक्षी दानबहादुर बुढा, नन्दराम नेपाली, छैटाकली बुढा र कुसा बुढाले विशेष अदालतमा एकै मिलानको गरेको बकपत्र।

विशेष अदालतबाट भएको प्रमाण बुझ्ने आदेश एवं अन्य पत्राचार:

नेपाल रेडक्रस सोसाइटी डिस्ट्रिक्ट च्याप्टर जुम्लाको Ref.No.११३।०६८/६९ को मिति २०६८।१०।६ को प्रमुख जिल्ला अधिकारी जि.प्र.का. जुम्लालाई लेखेको पत्रमा शनीगाउँ गा.वि.स. वडा नं. ६ काँडागाउँको योजना नेपालधारा देखि माष्टमाण्डु भन्ने स्थान सम्म सो नेपाल रेडक्रस शाखाबाट खाद्यान्न कार्यक्रम अन्तर्गत संचालन गरिएको भनी उल्लेख भएको कार्यक्रम के कस्तो योजनाको कुन मितिमा भएको कार्यक्रम हो स्पष्ट नभएकोले सो सम्बन्धमा स्पष्ट गर्न उक्त सोसाइटी जुम्लामा लेखी पठाई जवाफ लिनु। कर्णाली रोजगार कार्यक्रम शनीगाउँ अन्तर्गत विवादमा आएको सिंचाई कूलोको मुहानबाट नेपालधारा सम्म १२१५ मिटरको काम भएको भन्ने आरोपत्रमा उल्लेख भएको देखिएकोले सो कर्णाली रोजगार कार्यक्रम कुन मितिमा कुन संस्थाले के कार्यक्रम संचालन गरेको हो? जो जहाँ बुझ्नुपर्ने हो, बुझी स्पष्ट जवाफ पठाउन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा लेखी पठाई जवाफ लिनु। जुम्ला जिल्ला अदालतमा कारवाहीमा रहेको वादी नन्दराम नेपाली समेत प्रतिवादी मल्ल बुढा समेत भएको कित्ते मुद्दा र सो को लगाउका मुद्दाहरु फैसला भएको छ, छैन? फैसला भैसकेको भए फैसलाको प्रतिलिपीहरु र नभएको भए कुन अवस्थामा कारवाही भैरहेको छ? जुम्ला जिल्ला अदालतबाट जवाफ लिनु भन्ने विशेष अदालतबाट भएको आदेश।

यस शाखामा विश्व खाद्य कार्यक्रमको खाद्यान्न सहयोग र सेभ द चिल्ड्रेनको प्राविधिक सहयोगमा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी जिल्ला शाखा जुम्लाद्वारा संचालित खडेरी अर्थात सुखखाग्रस्त क्षेत्रमा कामका लागि खाद्यान्न कार्यक्रम अन्तर्गत काँडागाउँ सिंचाई कूलो नामको योजना

नेपालधारा देखि माष्टमाण्डु भन्ने स्थान सम्म आ.व. ०६६/६७ मा मिति २०६६।५।८ देखि २०६६।७।८ सम्मको सयम अवधिमा संचालन भई निर्माण भएको व्यहोरा अनुरोध गरिन्छ भन्ने Nepal Red Cross Society, District Chapter Jumla को Ref.No.१९८ Date: २०६९।१२।१ को पत्र प्राप्त भई मिसिल सामेल रहेको।

वादी नन्दराम नेपाली समेत र प्रतिवादी मल्ल बुढा समेत भएको कित्ते जालसाज मुद्दा र सो लगाउका वादी बाच्चे बुढा प्रतिवादी मल्ल बुढा समेत भएको कित्ते जालसाज मुद्दा-१, वादी मल्ल बुढा समेत प्रतिवादी जुठे बुढा समेत भएको गाली बेइज्जती मुद्दा-१ र वादी नन्दराम नेपाली समेत प्रतिवादी मल्ल बुढा समेत भएको कित्ते मुद्दाहरुमा आदेशानुसार सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न भैसकेको र वादी बाच्चे बुढा प्रतिवादी मल्ल बुढा समेत भएको कित्ते जालसाजी मुद्दामा वादी बाच्चे बुढाले प्रमाणमा उल्लेख गरेको भ्रष्टाचार मुद्दाको उजुरी फायल अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग टंगाल काठमाडौँबाट पटक पटक ताकेता गर्दा पनि प्राप्त हुन नसकी सो फायल पठाईदिने सम्बन्धमा उक्त आयोगका सचिवज्यू समेतलाई सम्बोधन गरी पत्र पठाईएको र सो फायल प्राप्त हुन नसकी अन्य लगाउका माथि उल्लिखित सम्पूर्ण मुद्दाहरुको फैसला गर्ने कार्यमा बाधा परी मुद्दा किनारा हुन नसकेको भन्ने व्यहोराको जुम्ला जिल्ला अदालतको च.नं. ४५९ मिति २०६९।१२।८ को पत्र।

प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान गर्ने क्रममा यस आयोगबाट स्थलगत निरीक्षण गर्न गएको उपसचिव केशव प्रसाद घिमिरे समेतको ३ सदस्यीय टोलीले स्थलगत निरीक्षण गरी स्थानीय मानिसलाई भेला गराई सर्जमिन मुचुल्का गराएको र सो टोलीले मिति २०६९।१।८ मा आयोगमा दिएको प्रतिवेदनको बुँदा नं. ६ मा "मुहानदेखि नेपालधारा भन्ने स्थानसम्म (करिव १२१५ मिटर) कर्णाली रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत शनीगाउँ गा.वि.स. बाट भएको भन्ने मौखिक जानकारी प्राप्त भएको" भनी सो प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको हुँदा सोही आधारमा अभियोग पत्रमा उल्लेख भएको र उक्त प्रतिवेदन मिसिल संलग्न रहेको भन्ने अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको च.नं. ५२९ मिति २०७०।१।१५ को पत्र।

प्रस्तुत विवादमा आएको कालापल्टा सिंचाई कूलो मर्मत गर्न गठित उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढा उपर सोही समितिका अन्य पदाधिकारी समेतले कीर्ते जालसाजी मुद्दा जुम्ला जिल्ला अदालतमा दायर गरी कारवाहीमा रहेको मुद्दाहरु जुम्ला जिल्ला अदालतको मिति

२०६९।१२।८ च.नं. ४५९ को पत्रबाट फैसला भैसकेको देखिएन। जुम्ला जिल्ला अदालतकै उक्त पत्रमा भ्रष्टाचार मुद्दाको उजुरी फायल अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट झिकाउने आदेश भएको भन्ने देखियो। जुम्ला जिल्ला अदालतले माग गरेको भ्रष्टाचार मुद्दाको फायल यस अदालतमा मल्ल बुढा समेतका उपर भ्रष्टाचार मुद्दा दायर भई कारवाहीमा रहेकाले जुम्ला जिल्ला अदालतले माग गरेको फायल पठाउने अवस्था नभएको हुँदा उक्त विवादमा आएको उपभोक्ता समिति गठन गरी दर्ता समेत भएको सक्कल कागजातहरु पनि यस भ्रष्टाचार मुद्दाको मिसिल संलग्न भएको नदेखिएकोले जुम्ला जिल्ला अदालतमा चलेको किर्ते जालजाजी मुद्दाहरु फैसला भएपछि फैसलाको प्रमाणित प्रतिलिपीहरु र उपभोक्ता समिति गठन र दर्ता सम्बन्धी कागजात समेत झिकाई पेश गर्नु भन्ने विशेष अदालतबाट भएको आदेश।

कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत गर्न गठित उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढा उपर सोही समितिका अन्य पदाधिकारी समेतले दायर गरेको वादी नन्दराम नेपाली समेत प्रतिवादी मल्ल बुढा समेत भएको कीर्ते मुद्दा यस अदालतबाट मिति २०७०।२।१९ मा खारेजी फैसला भएकोले उक्त फैसलाको प्रमाणित प्रतिलिपी यसै साथ पठाईएको छ। अन्य मुद्दाहरुमा वादी सोही समितिका अन्य पदाधिकारीहरु समेतले दायर गरेका वादी बाच्ये बुढा प्रतिवादी मल्ल बुढा समेत भएको कीर्ते जालसाजी मुद्दा, वादी जुठे बुढा समेत प्रतिवादी मल्ल बुढा समेत भएको कीर्ते जालसाजी मुद्दा र वादी मल्ल बुढा समेत प्रतिवादी जुठे बुढा समेत भएको गाली बेइज्जती मुद्दाहरु पेशीमा चढी फैसला नभएको भन्ने व्यहोराको जुम्ला जिल्ला अदालतको च.नं. ७०६ मिति २०७०।२।३० को पत्र।

प्रतिवादी मल्ल बुढाले मिति २०७०।३।९ द.नं. ६२२ को निवेदन साथ पेश गरेको सक्कल उपभोक्ता संस्था दर्ता प्रमाणपत्र मिसिल सामेल रहेको।

विशेष अदालतबाट भएको फैसलाको संक्षिप्त व्यहोरा:

मिसिल संलग्न अनुसन्धानका क्रममा खटिएको स्थलगत निरीक्षण टोलीको प्रतिवेदन, उपभोक्ता समितिको कोषाध्यक्ष र सदस्य समेतले गरेको कागज एवं बकपत्र समेतबाट प्रतिवादीहरुले आपसी मिलेमतो गरी कामै नगरी झुठा विल भरपाई बनाई भुक्तानी लिने दिने कार्य गरी प्रतिवादीहरु हरिप्रसाद मण्डल, रामभक्त शर्मा र रामभरत मण्डलले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१)ड अन्तर्गत र प्रतिवादी मल्ल बुढाले सोही ऐनको दफा ८ को

उपदफा (४) अन्तर्गतको कसूर गरेको ठहर्छ। प्रतिवादीहरुको भुक्तानीमा रहेको संलग्नताको आधारमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१) बमोजिम प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डललाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु. ४,७४,३४७।६८ (चार लाख चौरहत्तर हजार तीन सय सतचालिस रुपैयाँ र पैसा अठसठ्ठी), प्रतिवादी रामभक्त शर्मालाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु. १,८९,०३१।५२ (एक लाख उनान्नब्बे हजार एकतीस रुपैया र पैसा बाउन्न) र प्रतिवादी रामभरत मण्डललाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु. २,८५,३१६।१६ (दुई लाख पचासी हजार तीन सय सोह रुपैयाँ र पैसा सोह) र प्रतिवादी मल्ल बुढालाई सोही दफा ८ को उपदफा ४ बमोजिम कैद वर्ष १(एक) हुन्छ। प्रतिवादीहरु हरिप्रसाद मण्डल, रामभक्त शर्मा र रामभरत मण्डलबाट विगो रु. ४,७४,३४७।६८ (चार लाख चौरहत्तर हजार तीन सय सतचालिस रुपैयाँ र पैसा अठसठ्ठी) दामासाहीले नेपाल सरकार मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाले भरी पाउने ठहर्छ भन्ने व्यहोराको विशेष अदालतबाट भएको फैसला।

प्रतिवादीहरुको यस अदालतमा परेको पुनरावेदनपत्रको संक्षिप्त व्यहोरा:

कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत सम्बन्धी आ.व. ०६५/६६ मा भएको काम कारवाहीमा मेरो कुनै संलग्नता रहेको छैन। पहाडी जिल्लाका सिंचाई कूलोहरु वर्षायामको पहिरो, भलपानी लगायतले भत्कने, पुरिने भएका कारण वर्षेपिच्छे कूलोको सफाई तथा मर्मत संहार गर्नुपर्नेमा उपभोक्ता समितिका मानिसहरुमा राजनीतिक खिचातानी एवं मनमुटावका कारण विवाद सृजना भई ०६८/६९ मा उक्त कूलोको सरसफाई तथा मर्मत संहार नभए नगरेको स्पष्टै छ। परियोजनाको फिल्ड इन्जिनियरको रुपमा खटिई काम गर्दाको अवस्थामा पनि पहिले नै मल्ल बुढाको अध्यक्षतामा गठन भई मिति २०६६।३।५ मा दर्ता भएको उपभोक्ता समितिले परियोजना सम्झौता गरी कार्य प्रारम्भ भएको हो। उक्त उपभोक्ता समितिका जुठे बुढा समेतका अन्य सदस्यहरुको दस्तखत आफै गरी देखावटी झुठा समिति निर्माण गरेको भनी लगाएको आरोप गलत हो भन्ने कुरा सो सम्बन्धी जुम्ला जिल्ला अदालतमा चलेको किर्ते मुद्दा वादी दावी ठहर नभई खारेज भएबाट स्वतः पुष्टि भैरहेको अवस्था छ। जहाँसम्म डोर हाजिरी फारममा विद्यालयका विद्यार्थीहरुको नाम चढाएको र कार्य सम्पन्न भएको प्रतिवेदनका साथ रकम भुक्तानीका लागि सिफारिश गरेको भन्ने प्रश्न छ, डोर हाजिरी फारममा रहेको नाम को कसको हो? विद्यार्थी वा नाबालक हो, होइन? भनी हेर्ने निक्यौल गर्ने जिम्मा प्राविधिकको नभई

रितपूर्वकको डोर हाजिरी फारममा उल्लिखित जनशक्तिबाट सम्झौता बमोजिमको काम भएको नभएको हेरी कार्य सम्पन्न भएको प्रतिवेदन तयार गर्ने हो।

भ्रष्टाचारजन्य कसूर हुनका लागि मनसाय तत्वका साथै बदनियतपूर्ण कृयाबाट कार्य कारण भएको हुनुपर्दछ। आ.व. ०६६/६७ को कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत सम्बन्धी परियोजना संचालन गर्दा लगत स्टिमेट तयार गरी कानून बमोजिम गठित उपभोक्ता समितिसंग सो सम्बन्धी सम्झौता भई निर्माण कार्यको यथार्थ प्राविधिक नाप जाँच तथा निरीक्षण गर्दा सिंचाई कूलो समयमै मर्मत कार्य सम्पन्न भई कूलो (पानी) संचालनमा रहेकोले म भन्दा सिनियर इन्जिनियर समेतको स्वीकृति अनुसार कार्य सम्पन्न भएको प्रतिवेदन साथ डोर हाजिरी फारम, विल भरपाईको आधारमा सम्झौता बमोजिम रकम भुक्तानीका लागि गरिएको सिफारिश कानून सम्मत रहेको छ। फिल्ड इन्जिनियरको रुपमा खटिई म भन्दा सिनियर इन्जिनियर समेतको स्वीकृति अनुसार कार्य सम्पन्न भएको निरीक्षण प्रतिवेदन साथ सम्झौता बमोजिम रकम भुक्तानीका लागि सिफारिश गरी इमान्दारीपूर्वक जिम्मेवारी निर्वाह गरेकोमा अभियोग दावी अनुसार मलाई कसूरदार ठहर गर्ने गरी भएको विशेष अदालतको फैसला बदर गरी झुठा अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रामभरत मण्डलको तर्फबाट यस अदालतमा परेको पुनरावेदन पत्र।

उपभोक्ता समितिले काम गराएका कामदारहरुको हाजिरी स्कूले विद्यार्थी भएको र स्थलगत निरीक्षणको क्रममा कूलो मर्मत भएको थाहा नभएको भन्ने उल्लेख भएको भन्ने आधार निराधार छ किनकी विवादित ठाउँ अति दुर्गम क्षेत्र भएको कारण जनमजदुरी गर्ने व्यक्ति विद्यार्थी नै हुन् र निरीक्षणको क्रममा कूलो मर्मत नभएको भन्ने प्रतिवेदनको आधार वस्तुनिष्ठ छैन किनकी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाको कूलो वर्षमा २/३ पटक मर्मत गर्नुपर्ने हुन्छ। रेडक्रसले उक्त विवादित कूलो निर्माण गरेको तथ्य स्थापित भएता पनि वर्षमा २/३ पटक कूलो मर्मत गर्नुपर्ने बाध्यता भएको ठाउँमा कुनै अमुक समयमा एकपटक कूलो निर्माण भयो भन्दैमा कार्य नभएको भन्न मिल्दैन। यसका अतिरिक्त रेडक्रसले कूलो मर्मत गरेको पुष्टि हुने गरी आधिकारिक कागजपत्र मिसिल सामेल राख्न वादी पक्ष असक्षम रहेको छ। म प्रतिवादी पुनरावेदकले भ्रष्टाचारजन्य कसूर गर्ने गरी बदनियतपूर्वक काम नगरेको र सम्झौतापत्र अनुसार कार्य गरेको स्पष्ट हुँदा विशेष अदालतबाट मसमेतलाई दोषी ठहर गर्ने गरी भएको फैसला बदर

गरी सफाई पाउने गरी इन्साफ पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डलको तर्फबाट यस अदालतमा परेको पुनरावेदन पत्र।

कालापाल्ता कूलो मर्मतको कार्य मिति २०६६।३।६ देखि शुरू भई मिति २०६६।४।२ मा काम सम्पन्न भैसकेको छ। तर रेडक्रस सोसाइटीले कालापाल्ता भन्ने ठाउँको कूलो मर्मत गरेको नभई काँडागाउँ सिंचाई कूलो नामक योजना मिति २०६६।५।८ देखि २०६६।७।८ सम्म संचालन भै निर्माण भएको भन्ने कुरा उक्त सोसाइटीबाट विशेष अदालत समक्ष मिति २०६९।१२।१५ मा दर्ता भएको पत्रबाट समेत प्रष्ट भैरहेको छ। अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट प्रेषित आरोपपत्रमा उल्लेख गरिएको स्थलगत अवलोकन सहितको वस्तुस्थिति र प्राविधिक प्रतिवेदनमा देखाईएको बुँदाहरू गम्भीर रूपले विवेचना गर्ने हो भने मौखिक मात्र जानकारीलाई उल्लेख गरेको पाइन्छ। कुनै लिखित प्रमाणित कागजात उल्लेख गर्न सकेको छैन। पहाडी जिल्लाका सिंचाई कूलोहरू वर्षायामको पहिरो, भलपानी लगायतले भत्कने, पुरिने, पात पतझर जम्मा भई पानीलाई बग्नबाट अवरोध गर्ने भएका कारणले समयमै वर्षेपिच्छे अथवा स्थिति हेरी कूलोको सफाई तथा मर्मत संहार गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यस्तो कूलो कुनै स्थानमा एउटा संस्था र अर्को ठाउँमा अर्को संस्थाले मर्मत कार्य गर्न सक्ने हो। आ.व. २०६५/०६६ मा उपभोक्ता समितिबाट माग भै आए बमोजिम उक्त कूलो सम्पन्न गरी आएको अवस्थामा म पुनरावेदकले निरीक्षण गरी बाँकी रहेको रकम भुक्तानीको लागि सिफारिश गरेको अवस्थामा उक्त ठाउँको कूलो मर्मत कार्य भएको प्रष्ट छ। निरीक्षण भ्रमणमा गई समितिबाट भएको कार्यमा प्रमाणित आधारमा सत्य तथ्य हेरी रिपोर्ट दिने साइट इन्जिनियरको भ्रष्टाचारजन्य कार्य गर्ने गुन्जाइस हुने स्थिति नै रहँदैन। भ्रष्टाचार ठहर्नका लागि मनसाय र बदनियतको आवश्यकता पर्दछ। प्रस्तुत मुद्दामा मेरो बदनियत पुष्टि भएको छैन। तसर्थ बदनियत तत्व निहित नभएको अवस्थामा भ्रष्टाचारजन्य कसूर प्रमाणित हुने अवस्था नरहने हुँदा मलाई कसूरदार ठहर गर्ने गरी विशेष अदालत काठमाडौँबाट भएको फैसला बदर गरी अभियोग दावीबाट सफाई दिलाई इन्साफ गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रामभक्त शर्माको तर्फबाट यस अदालतमा परेको पुनरावेदन पत्र।

कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत सम्बन्धमा स्थानीय उपभोक्ताहरू बीच विवाद परी लामो समयको अन्तराल पश्चात अर्थात् मिति २०६८।१२।१८ मा भएको स्थलगत निरीक्षण

प्रतिवेदन स्वयंमा तथ्यपरक एवं विश्वसनीय हुन सक्दैन। म मल्ल बुढाको अध्यक्षतामा गठन भएको उपभोक्ता समितिले परियोजना सम्झौता गरी कार्य प्रारम्भ भएको हो। उक्त उपभोक्ता समितिका जुठे बुढा समेतका अन्य सदस्यहरुको दस्तखत आफै गरी देखावटी झुठा समिति निर्माण गरेको भनी लगाएको आरोप गलत हो भन्ने कुरा सो सम्बन्धी जुम्ला जिल्ला अदालतमा चलेको किर्त मुद्दा वादी दावी ठहर नभई खारेज भएबाट स्वतः पुष्टि भैरहेको अवस्था छ। रितपूर्वकको डोर हाजिरी फारममा उल्लिखित जनशक्तिबाट सम्झौता बमोजिमको काम भएको हो। उक्त परियोजनामा मैले झुठा विल बनाई भुक्तानी लिएको तथा एउटै विलबाट दोहोरो भुक्तानी लिएको छैन। उपभोक्ता समितिको अध्यक्षको रूपमा खटी कूलो मर्मत कार्य सम्पन्न गराए वापत तथा सम्झौताको शर्त अनुसार रकम भुक्तानीका लागि विल भरपाई पेश गरी भुक्तानी लिई इमान्दारीपूर्वक जिम्मेवारी निर्वाह गरेकोमा अभियोग दावी अनुसार मलाई कसूरदार ठहर गर्ने गरी भएको विशेष अदालतको फैसला त्रुटीपूर्ण भएकोले बदर गरी झुठा अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी मल्ल बुढाको तर्फबाट यस अदालतमा परेको पुनरावेदनपत्र।

यस अदालतबाट भएको प्रत्यर्थी झिकाउने आदेशः

प्रस्तुत मुद्दामा छुट्टा छुट्टै व्यक्तिसंग भएको अलग अलग आर्थिक बर्षको विगो छुट्टा छुट्टै तवरबाट दामासाही गरी भराउनुपर्नेमा एकै पटक सबै रकम समावेश गरी दामासाहीबाट भराउने ठहर्‍याएको विशेष अदालत काठमाडौंको मिति २०७०।३।२३ को फैसला फरक पर्न सक्ने देखिँदा मुलुकी ऐन अ.बं. २०२ नं. को प्रयोजनार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई पेशीको सूचना दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस अदालतबाट भएको आदेश।

ठहर खण्ड

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न सम्पूर्ण कागजात अध्ययन गरियो। पुनरावेदक प्रतिवादी रामभरत मण्डलका तर्फबाट उपस्थित हुनु भएका विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल र विद्वान् अधिवक्ताद्वय श्री विनोद श्रेष्ठ र श्री सीताशरण मण्डलले प्रतिवादी रामभरत मण्डल इन्जिनियर पदमा कार्यरत कर्मचारी हो। निजको कामको प्रकृति परियोजनाहरुको लागत स्टिमेट तयार गर्ने, फिल्ड इन्जिनियरको रूपमा खटिई परियोजनाको निरीक्षण गरी काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन सहित

रकम भुक्तानीका लागि सिफारिश गर्ने कार्य गर्दछन्। विवादको कूलो मर्मतको कार्य वैधानिक किसिमले दर्ता भएको उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष मल्ल बुढाले सम्झौता गरेर कार्य अघि बढेको हो। दुईवटा Running Bill बाट भुक्तानी भएको देखिन्छ। प्रतिवादी रामभरत मण्डलको भूमिका कार्य सम्पन्न प्रतिवेदनमा मात्र रहेको छ। निरीक्षणमा जाँदा कूलोमा पानी आईरहेको थियो। यी प्रतिवादी सहायक कर्मचारी भएको र रकम आफैले दिएको होइन। आफ्नो पदीय जिम्मेवारी अनुसार प्रतिवेदन मात्र दिएको हो। जुन निरीक्षण प्रतिवेदनको आधारमा प्रस्तुत मुद्दा चलाईएको छ। त्यो कूलो मर्मत भएको २ वर्ष पछि गरिएको छ। पहाडमा ३ महिनामा नै माथि पहाडको भालपानी आएर कूलो पुर्न सक्ने भएकोले निरीक्षणको बेला कूलो पुरिएको देखिएको हुन सक्छ। निज प्रतिवादीले बदनियतपूर्वक कार्य गरेको पुष्टि नभएको हुँदा निजले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउनुपर्दछ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो।

पुनरावेदक प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डलको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री केशव पाण्डे र श्री रामराज शिवाकोटीले प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डल आफै गएर काम भैरहेको ठाउँ भ्रमण गरी निरीक्षण गर्ने कार्य निजको कार्यक्षेत्र भित्र पर्दैन। कूलो मर्मत भएको २ वर्षपछि अनुसन्धानको क्रममा कूलो भएको ठाउँको भ्रमण गरी प्रतिवेदन दिइएको छ। जबकी पहाडमा कूलो मर्मत गरेको ३ महिनापछि कूलो पुर्न सक्ने हुन्छ। यी प्रतिवादीले भ्रष्टाचार गरेको भनी कुनै साक्षी सबुद प्रमाण मिसिल संलग्न नभएको अवस्थामा निज प्रतिवादीलाई सजाय गर्ने गरी भएको फैसला उल्टी भई निजले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउनु पर्दछ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो।

प्रतिवादी रामभक्त शर्माको तर्फबाट उपस्थित रहनुभएका विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री नारायणबल्लभ पन्त, श्री शम्भु थापा र विद्वान अधिवक्ताद्वय श्री नारायण प्रसाद कोइराला र जगदीशचन्द्र पाण्डेले कूलो मर्मत भएको कुरा अदालतले स्वीकार गरेको छ। तर सो कूलो कसले मर्मत गरेको हो भन्ने कुरा मेरो पक्षको सरोकारको विषय होइन। Red Cross ले कूलो बनाएको भनी उल्लेख भएको भएपनि Red Cross ले मिति २०६९।१२।१५ मा लेखेको पत्रबाट Red Cross ले मिति २०६६।५।८ देखि २०६६।८।७ सम्म काम सम्पन्न गरेको हो। तर हाम्रो पक्ष समावेश भएको काम मिति २०६६।४।४ मा सम्पन्न भएको हो। त्यसमा पनि Red Cross ले अन्य ठाउँमा काम गरेको हो। कार्य उपभोक्ता समिति बनाई गरिएको र

चेक मार्फत रकम भुक्तानी दिएको छ। भ्रष्टाचार हुनलाई कुनै कार्य बदनियतपूर्वक गरेको देखिनुपर्दछ तर प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी रामभक्त शर्माले बदनियतपूर्वक कार्य गरेको नदेखिएको अवस्थामा निजलाई आरोपित कसूरमा सजाय हुने गरी भएको फैसला त्रुटीपूर्ण हुँदा बदर गरी सफाई पाउनु पर्दछ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो।

प्रतिवादी मल्ल बुढाको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री रुद्रप्रसाद नेपालले कूलो मर्मत भएको हो। मिति २०६६।३।२ मा ४४ जनाको उपस्थितिमा उपभोक्ता समिति गठन भई प्रतिवादी मल्ल बुढा अध्यक्ष भएका थिए। सोही मितिमा अनुगमन समितिको गठन भएको थियो। परियोजना संचालनका लागि कानून बमोजिम Fast Track मा काम गरिएको हो। मर्मत कार्य सम्पन्न भएको २ वर्षपछि प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान कार्य प्रारम्भ भएको छ। जबकी ३ महिनामा नै कूलो पुरिन सक्छ। २ वर्षपछि भएको अनुसन्धान कार्यले वास्तविक तथ्य पत्ता लगाउन नसक्ने हुँदा त्यसैको आधारमा यी प्रतिवादीलाई सजाय हुने गरी भएको फैसला त्रुटीपूर्ण हुँदा बदर गरी प्रतिवादीले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउनु पर्दछ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो।

उपरोक्त बमोजिमको तथ्य एवं बहस जिकिर रहेको प्रस्तुत मुद्दामा विशेष अदालत काठमाडौँबाट भएको फैसला मिलेको छ वा छैन? पुनरावेदक प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो वा होइन? सोही सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा, प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डलले आर्थिक वर्षहरु आ.व. ०६५/६६ र ०६६/६७ मा कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मतको लागि लागत अनुमान स्वीकृत गर्ने, उपभोक्ता समिति दर्ता गर्न आदेश दिने, सम्झौता गर्ने काम गरी दुवै वर्षमा उक्त कामै नभएको आयोजनाको झुठा विल भरपाई स्वीकृत गरी जम्मा रु. ४,७४,३४७।६८ रकम भुक्तानी गरेको हुँदा सो रकम विगो कायम गरी, प्रतिवादी रामभरत मण्डलले आ.व. ०६६/६७ को लागत अनुमान तयार गर्ने साइट इन्जिनियरको रुपमा खटिई कामै नगरी काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन बनाई अन्तिम विल भुक्तानीका लागि सिफारिश समेत गरी सो प्रकृयाबाट रु. २,८५,३९६।९६ भुक्तानी गराएको हुँदा निजलाई सो विगो कायम गरी र प्रतिवादी रामभक्त शर्माले आ.व. ०६५/६६ मा सो आयोजनाको लागत अनुमान तयार गर्ने साइट इन्जिनियर भई काम गर्न तोकिए पनि कामै नभएको स्थानमा काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदनको आधारमा रु. १,८९,०३९।५२ भुक्तानी दिन सिफारिश गरेको देखिँदा निजलाई सोही विगो कायम गरी

निजहरुलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१) बमोजिम विगो बमोजिम जरिवाना तथा कैद सजाय हुन र प्रतिवादी मल्ल बुढाले कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत आयोजनाको लागि कालापाल्ता जल उपभोक्ता समिति गठन गरेको र किर्ते नक्कली कागजात तयार गरी सो को आधारमा गरी कामै नगरी काम सम्पन्न भएको भन्ने आधारमा उक्त दुवै आर्थिक वर्षमा गरी जम्मा रु. ४,७४,३४७।६८ भुक्तानी लिई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(४) बमोजिमको कसूर गरेकोले निजलाई सोही ऐनको दफा ८(४) अनुसार विगो बमोजिम जरिवाना तथा कैद सजाय हुन मागदावी लिई आरोपपत्र दायर भएको देखिन्छ। प्रतिवादीहरु चारै जना आरोपित कसूरमा इन्कार भई अनुसन्धानको क्रममा एवं अदालतमा बयान गरेपनि विशेष अदालत काठमाडौँबाट आरोपित कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१) बमोजिम प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डललाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु. ४,७४,३४७।६८, प्रतिवादी रामभक्त शर्मालाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु. १,८९,०३१।५२ र प्रतिवादी रामभरत मण्डललाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु. २,८५,३१६।१६ र प्रतिवादी मल्ल बुढालाई सोही दफा ८ को उपदफा ४ बमोजिम १ वर्ष कैद हुन्छ। विगो रु. ४,७४,३४७।६८ प्रतिवादीहरुबाट दामासाहीले नेपाल सरकार मध्यपश्चिमञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाले भरी पाउने ठहर्‍याई भएको फैसला उपर प्रतिवादीहरुको यस अदालतमा पुनरावेदन पर्न आएको देखियो।

प्रस्तुत मुद्दामा विवादित कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मतको कार्य आ.व. ०६५/६६ र ०६६/६७ मा गरी दुई आर्थिक वर्षमा सम्पन्न भएको देखिन्छ। आ.व. ०६५/६६ मा उक्त कूलोको लागत इस्टिमेट तयार गरी साइट इन्जिनियरको रुपमा समेत खटिई काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन सहित रकम भुक्तानीको सिफारिश गर्ने काममा ई. रामभक्त शर्माको संलग्नता रहेको देखिन्छ। आ.व. ०६६/६७ को मर्मत कार्यका लागि लागत स्टिमेट र अनुमान तयार गर्ने साइट इन्जिनियरको रुपमा खटिने र प्रथम रनिङ विल तथा काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदन सहित अन्तिम भुक्तानीका लागि सिफारिश गर्ने काममा मध्यपश्चिमञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाका इन्जिनियर रामभरत मण्डल संलग्न रहेको देखिन आयो। उक्त कूलो मर्मत आयोजना अन्तर्गत आ.व. ०६५/६६ र ०६६/६७ को दुवै वर्षमा कालापाल्ता जल उपभोक्ता समिति गठन सम्बन्धी कारवाहीको प्रकृयागत निर्णय, सो उपभोक्ता समितिसंग ठेक्का सम्झौता गर्ने र काम सम्पन्न भएको प्रतिवेदनका आधारमा रकम भुक्तानी दिने कार्यमा

मध्यपश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास डिभिजन नं. ५, जुम्लाका तत्कालिन डिभिजन इन्जिनियर हरिप्रसाद मण्डल संलग्न भई आ.व. ०६५/६६ मा रु. १,८९,०३१।५२ र आ.व. ०६६/६७ मा रु. २,८५,३१६।१६ भुक्तानी दिएको देखिन्छ। सो कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष प्रतिवादी मल्ल बुढा भई निजले उक्त दुवै आर्थिक वर्षको भुक्तानी बुझेको मिसिल संलग्न कागजबाट देखिन्छ।

वादीले उक्त कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत नै नगरी झुठा कागज प्रमाण पेश गरी भुक्तानी लिएको भनी आरोप लगाएको देखिन्छ। जुम्ला जिल्ला शनीगाउँ गा.वि.स. स्थित कालापाल्ता सिंचाई योजनाको कूलो मर्मत कार्यको लागि मिति २०६६।३।२ मा मल्ल बुढाको अध्यक्षतामा उपभोक्ता समिति र सोही मितिमा अनुगमन समिति गठन भएको देखिन्छ। सो कूलो मर्मत कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन पेश भई मिति २०६७।६।२१ मा अन्तिम भुक्तानी भएको देखिन्छ। सो समितिमा बसेका भनी नाम उल्लेख भएका केही मानिसहरु समितिमा नबसेको, निजहरुको सहिछाप दस्तखत कीर्ते गरेको हो भनी आरोप भए पनि सो सम्बन्धमा चलेको कीर्ते मुद्दा जुम्ला जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।२।१९ मा फिराद खारेज हुने ठहरी फैसला भएबाट उक्त सहि दस्तखत कीर्ते गरेको हो वा होइन भन्ने कुरा स्पष्ट भएको देखिन आएन।

कूलो मर्मतको अवधि आ.व. ०६५/६६ देखि ०६६/६७ सम्म भएकोमा सो कार्यमा भ्रष्टाचार भएको भनी मिति २०६८।४।२३ मा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको सचिवको सचिवालयमा उजुरी दर्ता भएको छ। सो उजुरीमा सम्पूर्ण अनुसन्धान तहकिकात पुरा गरी प्रतिवेदन पेश गर्न मिति २०६८।८।९ मा अनुसन्धान अधिकृत तोकी अनुसन्धान कार्य प्रारम्भ भएको पाइन्छ। अनुसन्धानको सिलसिलामा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट स्थलगत अध्ययनका लागि टोली खटिई स्थलगत अवलोकन भ्रमण गरी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा प्रतिवेदन समेत पेश गरेको देखिन्छ। मिसिल सामेल सो स्थलगत अवलोकन प्रतिवेदनमा कूलोको मुहानसम्म पुग्दा पानी बगेको उल्लेख भएको देखिन्छ। सो कूलोमा कहिँपनि आधुनिक निर्माण सामग्रीको प्रयोग भएको देखिएको छैन तर प्राविधिक रूपले जटिल ठाउँहरुमा काठको ढुङ बनाई पानी बग्न सक्ने बनाइएको छ भनी सोही प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको पाइन्छ। उक्त प्रतिवेदनलाई आधार मान्ने हो भने पनि विवादित कूलो समय समयमा मर्मत हुने र फेरी भत्कने प्रकृया चलिरहेको देखिन्छ। आधुनिक निर्माण सामग्री

नभएको कच्ची डिल भएको कूलो मर्मत भएको केही समयमा नै भत्किने र कूलो पुरिने हुन्छ। कालापाल्ता सिंचाई कूलो रहेको ठाउँ समथर भू-भाग नभई विकट हिमाली क्षेत्र भएको र सो कूलोको अधिकांश ठाउँहरूमा खैरो माटो, कहिँ चट्टान र कहिँ ढुंगा मिसिएको माटो तथा नरम चट्टान रहेको देखिएको र यस्तो प्रकृतिको माटो पानी परेको बेला पानीसंग संगै बग्ने हुँदा पानी परेको बेला पानीसंगै बगेको माटोले कूलो पुर्न सक्ने कुरालाई इन्कार गर्न सकिँदैन। आवश्यक परेको बेलामा मर्मत गरेर कूलोको अन्तिम विन्दुसम्म पानी लैजाने गरेको स्थानीयहरूको भनाई समेत रहेको देखिन्छ।

कालापाल्ता सिंचाई कूलोको मर्मत मिति २०६६।५।८ देखि २०६६।६।८ सम्म नेपाल रेडक्रस सोसाइटी डिस्ट्रिक्ट च्याप्टर जुम्लाबाट विश्व खाद्य कार्यक्रम र सेभ द चिल्ड्रेनको आर्थिक सहयोगमा भएको दावी अभियोग पत्रमा लिइएको देखिन्छ। शुरु मिसिल संलग्न साप्ताहिक कर्णालीको सन्देश पत्रिकामा प्रकाशित समाचारमा शनीगाउँ गा.वि.स. वडा नं. ६ काँडागाउँमा पर्ने कालापाल्ता सिंचाई कूलोको लम्बाई झण्डै १४ किलोमिटर रहेको देखिन्छ। नेपाल रेडक्रस सोसाइटी डिस्ट्रिक्ट च्याप्टर जुम्लाले मिति २०६८।५।१८ मा जिल्ला प्रशासन कार्यालय जुम्लालाई लेखेको पत्रमा सो संस्थाले नेपालधारा देखि माष्टमाण्डु भन्ने स्थानसम्म कूलो मर्मत कार्य सम्पन्न गरेको भने उल्लेख गरेको देखिन्छ। उक्त पत्रमा उल्लिखित नेपालधारा देखि माष्टमाण्डु सम्मको दुरी २६०० मिटर रहेको स्थलगत अवलोकन प्रतिवेदनबाट देखिन्छ। त्यस्तै सोही वर्ष मुहानदेखि नेपालधारा भन्ने स्थानसम्म करिब १२१५ मिटर कर्णाली रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत शनीगाउँ गा.वि.स.बाट भएको भनी मौखिक जानकारी प्राप्त भएको भनी प्रतिवेदनमा उल्लेख भए पनि सोलाई प्रमाणित गर्ने गरी कुनै विश्वसनीय एवं लिखित प्रमाण मिसिल सामेल रहेको देखिँदैन। त्यति लामो रहेको कूलोको २६०० मिटर रेडक्रस सोसाइटी जुम्लाले मर्मत गरेको देखिए पनि १२१५ मिटर कर्णाली रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत शनीगाउँ गा.वि.स. ले मर्मत गरेको कुरा कुनै विश्वसनीय प्रमाणबाट प्रमाणित हुन आएको नदेखिनु र बाँकीको कूलो मर्मतको कार्य को कसले गरेको भन्ने कुरा समेत कुनै कागज प्रमाणबाट खुल्दैन। यसैगरी उपभोक्ता समिति र नेपाल रेडक्रस सोसाइटी जुम्लाले एकै ठाउँमा कूलो मर्मत गरेको हो वा छुट्टा छुट्टै? त्यो पनि मिसिल संलग्न कागजबाट खुल्न आएको देखिएन। यसका अतिरिक्त उपभोक्ता समितिसंग कूलो मर्मत हुँदा गर्ने भनी सम्झौतामा उल्लेख गरिएका Earth

work excavation in soft and boulder mixed soil समेतको कार्य रेडक्रश सोसाइटी जुम्लाले गरेको हो वा होइन सो कुरा पनि अनुसन्धानबाट यकिन गरिएको छैन।

कूलो मर्मतको कार्यमा विद्यार्थीहरू समेत प्रयोग गरेको जिकिर लिएको देखिए पनि विद्यार्थीहरू विद्यालयमा उपस्थित रहेको भनी वादी दावी रहेको देखिन्छ। तर सो सम्बन्धमा सम्बन्धित विद्यार्थीहरूलाई अनुसन्धानको क्रममा बुझिएको देखिँदैन। स्थलगत अवलोकन गरी पेश भएको प्रतिवेदन प्राविधिकहरू मार्फत भएको त्यस्तो प्रतिवेदनले कूलो मर्मत सम्बन्धमा देखिएको प्राविधिक पक्षलाई मात्र अध्ययन गर्ने कुरामा विवाद हुन सक्दैन। सो कूलो मर्मत कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरू विद्यार्थी थिए वा थिएनन्? निजहरूको उमेर के कस्तो थियो सो कुराको यकिन अनुसन्धानको क्रममा भएको देखिएन। त्यस्तै एउटै नामका दुईजना मानिस थिए वा थिएनन्? भन्नेतर्फ पनि अनुसन्धान कार्य भएको देखिँदैन।

विवाद देखाइएको कालापाल्ता सिंचाई कूलो मर्मत कार्य सम्पन्न भई मिति २०६७।६।२१ मा अन्तिम भुक्तानी भएको देखिन्छ। यसरी मिति २०६७।६।२१ अगाडि नै सम्पन्न भएको कार्यको सम्बन्धमा मिति २०६८।४।२३ मा उजुरी दर्ता भई प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान कार्य प्रारम्भ भई मिति २०६८।१२।१८ मा स्थलगत अवलोकनको क्रममा मुचुल्का तयार भएको देखिन्छ। उक्त मुचुल्कासंगै पेश भएको कालापाल्ता सिंचाई कूलोको स्थलगत अवलोकन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार कूलो रहेको ठाउँको भू-बनोट समेतलाई मध्यनजर गरी हेर्दा काम सम्पन्न भएको यति लामो समय पश्चात भएको स्थलगत अवलोकनले मर्मत गरिएको भनिएको कूलोको अवस्थाको यथार्थ चित्रण गर्न सक्दैन। फौजदारी मुद्दामा कसैलाई सजाय गर्दा वा आरोपित कसूरबाट सफाई दिदा विश्वसनीय प्रमाणलाई आधार बनाइनु पर्दछ। प्रमाण संख्यात्मक रूपमा धेरै हुँदा कोही व्यक्ति दोषी वा निर्दोष हुने निष्कर्ष निकाल्न मिल्दैन। प्रमाणको मुल्यांकन संख्याको आधारमा होइन की गुणस्तरको आधारमा गर्नु पर्दछ। हिमाली क्षेत्रमा रहेको उक्त कूलो मर्मत भएको केही महिना भित्र नै भत्किने वा पुरिने सम्भावना बढी रहेको अवस्थामा कार्य सम्पन्न भएको लगभग १ वर्ष ६ महिना लामो समय पश्चात भएको स्थलगत अवलोकन मुचुल्काको आधारमा मात्र मर्मत नै नभएको भन्ने निष्कर्षमा पुग्न न्यायोचित हुने देखिएन।

भ्रष्टाचारजन्य कार्यले व्यक्तिहरूको मानव अधिकारको संरक्षण, सम्मान र प्रवर्धन गर्ने दायित्व पुरा गर्ने राज्यको क्षमतामा क्षयीकरण गराउँछ। मानव अधिकारहरू अविभाज्य एवं एक अर्कासँग अन्तरसम्बन्धित हुन्छन् र नागरिक, राजनितिक, आर्थिक, सामाजिक एवं साँस्कृतिक अधिकार सँग सँगै विकासको अधिकार लगायतका सबै मानव अधिकारमा भ्रष्ट आचारले बहुआयामिक नकारात्मक प्रभाव पार्नेमा द्विविधा हुन सक्दैन। भ्रष्टाचारले राज्यको आर्थिक अवस्थालाई कमजोर बनाउनुका साथै राज्यका सेवा प्रदायक निकायद्वारा प्रदान गरिने सेवामा समेत गम्भिर रूपले असर पार्दछ। यसरी आर्थिक अवस्थामा सुधार नभएसम्म संविधानद्वारा प्रत्याभुत गरिएको आवास, खाद्यान्न, सम्पत्ति, स्वच्छ वातावरण, शिक्षा जस्ता मौलिक हकका साथ साथै यी अधिकारहरू उल्लङ्घन भएको अवस्थामा सजिलै उपचार खोज्न न्याय सम्बन्धि अधिकार पनि प्रभावकारी रूपमा उपभोग हुन सक्दैन। विकासले सम्बन्धित क्षेत्रका जनताको आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याई उल्लेखित हकहरूको प्रयोग निर्बाध रूपमा हुन सक्ने क्षमता अभिवृद्धि भएको हुन्छ। यसको विपरित विकास आयोजनाको संचालनमा भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलाप हुन गएमा विकासमा बाधा पुग्न गई परिणामतः जनताको आर्थिक स्तरमा हास आउँछ। भ्रष्टाचार र आर्थिक हिनामिनाले गर्दा सम्बन्धित क्षेत्रका बासिन्दाको मौलिक हकको प्रयोग समेत कुण्ठित हुन जाने हुँदा कसैले भ्रष्टाचारजन्य कसूर गरेको प्रमाणित हुन आएमा कठोर रूपमा सम्बोधन हुन समाजको लागि हितकर हुन्छ। तर भ्रष्टाचार भएको आरोप लाग्नुनै पर्याप्त हुँदैन, भ्रष्टाचार भए गरेको तथ्यलाई प्रमाणित गर्ने वस्तुनिष्ठ प्रमाणको आवश्यकता पनि पर्दछ।

प्रस्तुत मुद्दामा विवाद देखाइएको कूलोमा पानी उपलब्ध भैरहेको कुरा मिसिल संलग्न वादी समेतका साक्षीहरूको बकपत्र, स्थलगत अवलोकन मुचुल्का समेतबाट देखिएकोमा कूलो मर्मत नै नभएको हो भने त्यसमा पानी आउने अवस्था समेत हुँदैन। प्रतिवादी मल्ल बुढाले अन्य मानिसहरूको हस्ताक्षर कीर्ते गरी उपभोक्ता समिति गठन गरेको भनी दावी गरे पनि सो सम्बन्धमा जुम्ला जिल्ला अदालतमा चलेको कीर्ते मुद्दामा मिति २०७०।२।१९ मा फैसला हुँदा कीर्ते ठहर भएको नदेखिँदा कूलो मर्मत नै नगरी रकम खाई मासी भ्रष्टाचार गरेको भन्ने अभियोगको पुष्ट्याई ठोस र शंकारहित तवरबाट भएको नदेखिएकोले प्रतिवादीहरूलाई आरोपित कसूरमा अभियोग दावी बमोजिम सजाय हुने गरी भएको फैसला कायम रहन सक्ने देखिएन। प्रतिवादीहरूलाई आरोपित कसूरमा सजाय गर्ने गरी भएको विशेष अदालत काठमाडौंको फैसला

सदर हुनुपर्दछ भनी प्रत्यर्थी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ताको बहस जिकिरसंग सहमत हुन सकिएन।

तसर्थ माथि विवेचित आधार, कारण र प्रमाणबाट प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरूले अभियोग दावी बमोजिम भ्रष्टाचारजन्य कार्य गरेको आरोपको पुष्टाई शंकारहित रूपमा भए गरेको नपाइएकोले अनुमानको भरमा सजाय गर्न न्यायोचित नहुँदा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ८(१) बमोजिम प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डललाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु.४,७४,३४७।६८, प्रतिवादी रामभक्त शर्मालाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु. १,८९,०३१।५२, प्रतिवादी रामभरत मण्डललाई कैद महिना ६(छ) र जरिवाना रु. २,८५,३१६।१६ तथा प्रतिवादी मल्ल बुढालाई सोही दफा ८ को उपदफा (४) बमोजिम १(एक) वर्ष कैद हुने ठहर्‍याई विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०७०।३।२३ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई प्रतिवादीहरू हरिप्रसाद मण्डल, रामभक्त शर्मा, रामभरत मण्डल र मल्ल बुढाले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने ठहर्छ। अरुमा तपसिल बमोजिम गर्नु।

तपसिल खण्ड

१) माथि ठहर खण्डमा उल्लेख भए बमोजिम पुनरावेदक प्रतिवादीहरू हरिप्रसाद मण्डल, रामभक्त शर्मा, रामभरत मण्डल र मल्ल बुढाले आरोपित कसूरमा सफाई पाउने ठहरी फैसला भएकोले विशेष अदालत काठमाडौँको मिति २०७०।३।२३ को फैसला बमोजिम राखिएको कैद तथा जरिवानाको लगत कायम नरहने भएकोले कट्टा गर्नु भनी सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा लेखी पठाउनु।

२) पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने ठहरी फैसला भएकोले निजहरूले विशेष अदालत काठमाडौँमा मुद्दा पुर्पक्षको लागि राखेको धरौटीको सम्बन्धमा निम्नानुसार गर्नु भनी विशेष अदालत काठमाडौँमा लेखि पठाउनु:-

- प्रतिवादी रामभरत मण्डलले पुर्पक्षको लागि विशेष अदालत काठमाडौँमा मिति २०६९।४।२१ को धरौटी र.नं.१३११ बाट नगदै राखेको धरौटी रु. ६,००,०००।— फिर्ता पाउँ भनी ऐनको म्याद भित्र निवेदन दिए फिर्ता गर्नु।

- प्रतिवादी हरिप्रसाद मण्डलले अनुसन्धानको क्रममा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा राखेको धरौट रकम नै निजको हकमा विशेष अदालत काठमाडौँबाट मुद्दा पुर्पक्षको लागि धरौट कायम भएको देखिँदा सो धरौटी रु. ५,००,०००।— फिर्ता पाउँ भनी ऐनको म्याद भित्र निवेदन दिए फिर्ता गर्नु।
- प्रतिवादी रामभक्त शर्माले जेथा जमानत वापत राखेको रामबाबु मण्डल धानुकको नाममा दर्ता रहेको जग्गा फुकुवा गर्न ऐनको म्याद भित्र निवेदन दए फुकुवा गरी दिनु।
- प्रतिवादी मल्ल बुढासँग मुद्दा पुर्पक्षको क्रममा माग भएको धरौटी रु. १०,००,०००।— वापत निजले जसु बुढा, दलबहादुर बुढा र आफ्नो नाम दर्तामा रहेको जुम्ला जिल्ला शनिगाउँका विभिन्न किता जग्गाहरु जेथा जमानत दिएको हुँदा सो जग्गाहरु फुकुवा गर्न निवेदन दिए फुकुवा गरि दिनु।

३) प्रतिवादीहरुले यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दा राखेको धरौटीको सम्बन्धमा निम्नानुसार गर्नु भनी यस अदालतको लेखा शाखालाई लेखी पठाउनु:-

- प्रतिवादी हरीप्रसाद मण्डलले यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दा मिति २०७०।९।१ को र.नं. २०२९ बाट राखेको नपुग धरौटी रु. ५३,८४७।६८ फिर्ता पाउँ भनी ऐनको म्याद भित्र निवेदन दिए फिर्ता दिनु।
- प्रतिवादी रामभक्त शर्माले विशेष अदालतको फैसला बमोजिम लागेको जरिवाना रु. १,८९,०३१।५२ वापत मिति २०७१।५।३ को र.नं.२३८७ बाट नगदै रु. १,८९,०३२।- तथा धरौट वापत ऐजन मितिको र.नं.२१९८ बाट नगदै रु. ६४,५००।— यस अदालतमा राखेको देखिँदा निजले उक्त रकम फिर्ता पाउँ भनी ऐनको म्याद भित्र निवेदन दिए फिर्ता दिनु।
- प्रतिवादी मल्ला बुढाले यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दा धरौटी वापत मिति २०७१।६।२ को र.नं.२२१५ बाट यस अदालतमा राखेको धरौटी रु.१,०९,०००।— फिर्ता पाउँ भनी ऐनको म्याद भित्र निवेदन दिए फिर्ता दिनु।

- ४) माथी ठहर खण्डमा प्रतिवादीहरूले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने ठहरेकोले विशेष अदालतको फैसला बमोजिम प्रतिवादीहरूबाट विगो भराइ रहनु नपर्ने हुँदा विशेष अदालतबाट मिति २०७०।३।२३ मा भएको फैसलाको तपसील खण्डको ५ नं. कायम नरहने हुँदा सो बमोजिमको काम गरिरहनु परेन भनी सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा लेखी पठाउनु।
- ५) प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदन दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार यस अदालतको अभिलेख शाखामा बुझाईदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: रामु शर्मा

कम्प्युटर टाईप गर्ने: रमेश आचार्य

सम्बत् २०७४ पौष महिना ३ गते रोज २ शुभम् ----- ।